

НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ПИСЬМОВОГО ДИСКУРСУ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Н.С.Саєнко

*професор, кандидат педагогічних наук,
Національний технічний університет України «КПІ»*

Високий рівень вимог світового і вітчизняного ринку праці висуває складні завдання перед вищою технічною школою в аспекті підготовки сучасних інженерів, озброєних не тільки глибокими фаховими знаннями, а й відкритими для інновацій, міжкультурної взаємодії, самоосвіти і самовдосконалення протягом усього життя. Гуманізація й гуманітаризація технічної світи, як один з головних трендів підготовки інженерів, потребує суттєвого підвищення рівня сформованості професійно орієнтованої міжкультурної комунікативної компетентності, яка виступає основною метою навчання іноземних мов в технічних університетах [1]. Означена компетентність розглядається як багатоскладове утворення, серед численних компонентів якого важливе місце належить дискурсивній компетенції. Основним концептом такої компетенції вважається дискурс, який в понятійному плані має бути розмежований з поняттям «текст».

Навчання іноземної мови як система будується навколо ядра, яким виступає текст. Текст являє собою формально-логічну завершену конструкцію з чітко представленим змістом і темою, слугує основою акту комунікації, створюється на основі лексичних, граматичних, стилістичних норм певної мови, а відтак, виступає зразком мовленнєвої діяльності носіїв даної мови. Дискурс з точки зору теорії й практики викладання іноземних мов (що не в повній мірі співпадає з розумінням цього терміну в лінгвістиці) може бути представлений як той же самий текст, якому надано додаткових характеристик і функцій, а саме: комунікативні цілі, визначення ситуації спілкування, адресність висловлювання на основі врахування особливостей цільової аудиторії, можливих видів взаємодії з іншими учасниками спілкування, що позначається на виборі й використанні мовних, мовленнєвих та екстралінгвістичних засобів комунікації. В узагальненому вигляді можна таким чином представити різницю між текстом і дискурсом у іншомовній взаємодії: текст – це засіб досягнення комунікативної мети, а дискурс – реалізований комунікативний намір у конкретній міжкультурній комунікативній ситуації відносно конкретного співучасника комунікації за допомогою адекватних умов спілкування лінгвістичних й екстралінгвістичних засобів. Таке розуміння дискурсу пояснює його подвійну природу: це одночасно і результат іншомовно-мовленнєвої діяльності у вигляді висловлювання, тобто тексту певного виду, і процес його продукування. Це логічно призводить до висновку, який на думку багатьох методистів має стати наріжним каменем для практики іншомовної освіти – студенти повинні не виучувати тексти як мовні зразки, а спрямовувати свої зусилля на навчання створювати дискурси в продуктивних видах мовленнєвої діяльності (говоріння, письмо) та сприймати або інтерпретувати дискурси в

рецептивних видах (читання, аудіювання). Показником ефективності дискурсу виступає досягнення комунікативної мети: повне, вичерпне донесення або отримання інформації.

Практична, утилітарна природа дискурсів пояснює той факт, що будь-який дискурс завжди чітко детермінований. У навчанні студентів технічних спеціальностей дискурси детерміновані професійною спрямованістю. Завдання розробників навчальних програм і викладачів полягає у виділенні тих типів дискурсів, які є найбільш характерними для спеціалістів кожної спеціальності. Відбір проводиться через аналіз потреб майбутньої діяльності в професійній, академічній, освітній, культурологічній, побутовій сферах на основі огляду ОКХ і ОПП спеціальності; опитування фахівців, викладачів, студентів; відгуків роботодавців тощо.

Вивчення компетентнісного підходу до підготовки сучасного інженера, відповідно до якого навчання у вищій технічній школі спрямоване на формування у студентів трьох груп компетентностей: предметних, загально професійних, ключових, свідчить:

- 1) змістове наповнення більшості загальнопрофесійних компетентностей збігається для всіх або для широких груп технічних спеціальностей. Йдеться, наприклад, про такі загальнопрофесійні компетентності інженера кожної галузі, як проектна, науково-дослідна, комунікативна, організаційно-керівна, критична, експертна;
- 2) до ключових компетентностей, попри деякі розбіжності у класифікаціях, більшість науковців відносить такі компетенції, як загальнокультурна або полікультурна, ціннісно-смілова, комунікативна, інформаційна, навчально-пізнавальна, соціально-трудова, компетенція особистісного самовдосконалення;
- 3) змістове наповнення спеціальних або предметних компетентностей пов'язане і визначається фаховими дисциплінами кожної спеціальності. Проте навчання на основі міждисциплінарного підходу, який вважається на сучасному етапі провідним у вищій інженерній освіті [2], свідчить про перетини понятійних полів дисциплін різних галузей. Зокрема професійна орієнтація іншомовної підготовки студентів технічних факультетів потребує включення до змісту навчання іноземної мови типів дискурсу, які широко використовуються в професійній діяльності інженерів певного профілю. Відповідно до змісту загальнопрофесійних компетентностей типами дискурсу, створювати та сприймати або інтерпретувати які повинна вміти кожна людина з вищою технічною освітою, вважаються доповідь, наукова стаття, ділова бесіда, повідомлення, презентація, звіт, дискусія, полеміка, опитування, обговорення ділових і професійних питань, огляд та ін.

Навчання написання наукової статті іноземною мовою, що в термінах компетентнісного підходу до іншомовної освіти майбутніх інженерів означає створення письмового дискурсу певного типу, потребує засвоєння поетапного формування відповідних навичок і вмінь: визначити комунікативну мету; на основі цього обрати тему дискурсу; виходячи з особливостей і рівня фахової кваліфікації прогнозованої цільової аудиторії визначити смисловий зміст і мовну форму письмового тексту.

Складні мовні знання й мовленнєві вміння, необхідні для продукування письмових дискурсів, потребують спеціально організованих навчальних дій, які традиційно в методиці викладання іноземних мов включають три етапи: ознайомлення, тренування, практика спілкування. Останній етап передбачає:

а) *кероване спілкування*, тобто створення письмових дискурсів для різних комунікативних ситуацій. Наприклад, написати декілька коротких статей з однакової теми за своєю спеціальністю для різних видань: наукового гуртка старшокласників, наукового товариства студентів і аспірантів, науково-популярного видання для широкого загалу читачів, які можуть не мати відповідної технічної освіти, для фахового наукового видання. Така форма вправлення дає змогу студентам навчитися адаптувати свої комунікативні дії відповідно до ситуації спілкування і учасників спілкування;

б) *вільне спілкування* – здійснення комунікативного акту на основі проблемної ситуації з використанням заданого й засвоєного типу дискурсу, тобто, в даному випадку, написати наукову статтю за вимогами конкретного наукового видання за обраною спеціальністю.

Література:

1. Саєнко Н.С. Реалізація принципів гуманізації та гуманітаризації інженерної освіти у навчанні іноземних мов. - Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Випуск № 93 – К., 2011. – С.158-166.

2. Саєнко Н.С. Розвиток полікультурної особистості студента у навчанні іноземних мов на основі міждисциплінарності. - Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика». Випуск №10. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012 .- С. 161-165.